

УДК 330.34:336.71

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

*Кірдіна О.Г., д.е.н., професор,
Уткіна Ю.М., к.е.н., доцент,
Кондратюк М.В., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)*

У часи глобальної нестабільності економічної системи нагальним постає питання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на регіональному, національному та світовому ринках як короткостроково, так і в довгостроковій перспективі. Адже рівень конкурентоспроможності окремих підприємств, їх стійке функціонування та збереження раніше завойованих позицій на конкурентних ринках різних рівнів безпосередньо впливає на розвиток галузей та економіки країни у цілому.

Інновації по відношенню до конкурентоспроможності підприємства являють собою науково-технічні, техніко-технологічні, соціально-економічні й організаційно-адміністративні зміни у господарській діяльності суб'єкта господарювання, які, на відміну від існуючої практики, спрямовані на удосконалення виробничих процесів з метою забезпечення стійкої позиції на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Розуміючи зростаючу значущість інновацій в контексті підвищення конкурентоспроможності підприємства, суб'єкти господарювання формують стратегічну поведінку на основі інноваційного підходу, де головною метою виступає освоєння нових технологій та виробництво нових товарів і послуг. Саме вони [підприємства] мають можливість досягти лідируючих позицій на ринку, зберегти високі темпи розвитку, знизити витрати та підвищити рівень прибутку, тим самим забезпечуючи умови для довгострокового функціонування на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, регіональний конкурентний ринок, національний конкурентний ринок, світовий конкурентний ринок, нестабільність економічної системи*

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

*Кирдина Е.Г., д.э.н., профессор,
Уткина Ю.Н., к.э.н., доцент,
Кондратюк Н.В., к.э.н., доцент (УкрГУЖТ)*

Во времена глобальной нестабильности экономической системы остро встает вопрос повышения конкурентоспособности субъектов хозяйствования на региональном, национальном и мировом рынках как краткосрочно, так и в долгосрочной перспективе. Ведь уровень конкурентоспособности отдельных предприятий, их устойчивое функционирование и сохранение ранее завоеванных позиций на конкурентных рынках различных уровней непосредственно влияет на

© Кірдіна О.Г.,
Уткіна Ю.М.,
Кондратюк М.В.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020

развитие отраслей и экономики страны в целом.

Инновации по отношению к конкурентоспособности предприятия представляют собой научно-технические, технико-технологические, социально-экономические и организационно-административные изменения в хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования, которые, в отличие от существующей практики, направленные на совершенствование производственных процессов с целью обеспечения устойчивой позиции на региональном, национальном, мировом конкурентных рынках.

Понимая растущую значимость инноваций в контексте повышения конкурентоспособности предприятия, субъекты хозяйствования формируют стратегическое поведение на основе инновационного подхода, где главной целью выступает освоение новых технологий и производство новых товаров и услуг. Именно они [предприятия] имеют возможность достичь лидирующих позиций на рынке, сохранить высокие темпы развития, снизить расходы и повысить уровень прибыли, тем самым обеспечивая условия для долгосрочного функционирования на региональном, национальном, мировом конкурентных рынках.

Ключевые слова: *инновации, инновационная деятельность, конкурентоспособность, региональный конкурентный рынок, национальный конкурентный рынок, мировой конкурентных рынок, нестабильность экономической системы*

MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBAL COMPETITIVENESS

***Kirdina E.G., doctor of Economics, Professor,
Utkina Yu.M., Ph.D. in Economics, associate Professor,
Kondratyuk M.V., Ph.D. in Economics, associate Professor (UkrSURT)***

In times of global instability of the economic system, the issue of increasing the competitiveness of economic entities in the regional, national and global markets, both in the short and long term, is acute. After all, the level of competitiveness of individual enterprises, their sustainable functioning and the preservation of previously won positions in competitive markets at various levels directly affects the development of industries and the economy as a whole.

Competitiveness depends on the ability of an enterprise to quickly use innovations, modernizing its operation at their expense. The content of competitive advantages becomes possible due to the constant focus on the search, implementation and implementation of innovation results. Therefore, the fundamental basis of competitive advantages in the conditions of instability of the world economy is the process of continuous stimulation and improvement, the driving force of which is innovation.

Innovations in relation to the competitiveness of an enterprise are scientific and technical, technical and technological, socio-economic, organizational and administrative changes in the economic activity of a business entity, which, in contrast to existing practices, are aimed at improving production processes in order to ensure a stable position in regional, national, and global competitive markets.

Understanding the growing importance of innovation in the context of improving the competitiveness of enterprises, business entities form strategic behavior based on an innovative approach, where the main goal is the development of new technologies and the production of new goods and services. They [companies] have the opportunity to achieve leading positions in the market, maintain high rates of development, reduce costs and

increase the level of profit, thereby providing conditions for long-term operation in regional, national, and global competitive markets.

Key words: *innovation, innovation activity, competitiveness, regional competitive market, national competitive market, global competitive market, instability of the economic system*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Формування інноваційної політики українських підприємств пов'язано з підвищенням їх інноваційної активності. При цьому саме розвиток конкурентного середовища виступає поштовхом до активізації інноваційної діяльності підприємств різних галузей і розмірів.

У часи глобальної нестабільності економічної системи нагальним постає питання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на регіональному, національному та світовому ринках як короткостроково, так і в довгостроковій перспективі. Адже рівень конкурентоспроможності окремих підприємств, їх стійке функціонування та збереження раніше завойованих позицій на конкурентних ринках різних рівнів безпосередньо впливає на розвиток галузей та економіки країни у цілому.

Разом з тим, слід зазначити, що далеко не всі українські підприємства використовують інновації з метою удосконалення своєї діяльності, а деякі взагалі виявляються неготовими та неспроможними до їх активного впровадження. Саме тому питання управління інноваційною діяльністю підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності та посилення конкурентних позицій на ринках різних рівнів є доволі актуальним питанням, яке потребує нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання управління підприємствами, їх розвитком, інноваційною діяльністю та конкурентоспроможністю, а також проблематика ведення підприємницької

діяльності знайшли широке відображення у роботах В.Л. Диканя, С.В. Панченко, І.В. Воловельської, В.О. Маслової, Ю.Т. Боровика, О.М. Полякової, О.В. Шраменко, Ю.М. Уткіної, Ю.М. Мануйленко, Є.А. Козловського, Т.В. Полозової та ін. [1-9].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Не дивлячись на достатню пропрацьованість проблематики впровадження інноваційної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності підприємств, невирішеними залишаються питання щодо управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання в умовах глобальної конкурентоспроможності.

Формування цілей статті (постановка завдання). Саме тому метою статі є теоретичне опрацювання актуальності інноваційних підходів у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звіт щодо глобальної конкурентоспроможності щорічно оприлюднюється в рамках Всесвітнього економічного форуму (с. Давос, Швейцарія). З 2004 року країни світу ранжуються за показником глобального індексу конкурентоспроможності, який, перш за все, визначає здатність держав забезпечувати високий рівень добробуту своїх громадян. Це безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно держава використовує наявні ресурси. При цьому з метою підтримки рівня життя в умовах вільного конкурентного ринку необхідно постійне підвищення продуктивності праці й якості товарів і послуг.

У 2018 році Україна знаходилась на

83-ому місці з 140 країн, що входили у рейтинг, демонструючи зростання на 6 пунктів у порівнянні з 2017 роком. І це попри невтихаючі воєнні дії на сході країни та окупацію Криму. У 2019 році наша держава втратила 2 пункти та опинилася на 85-ому місці серед 141 країни рейтингу. Експерти Всесвітнього економічного форуму відмічають позитивну динаміку України за такими критеріями:

- «ринок товарів» з 73-ого місця на 57-е;
- «ринок праці» з 69-ого місця на 66-е;
- «інституційний розвиток» з 110-ого місця на 104-е.

Крім того, не значно, але все ж таки покращилась позиція України за показниками розвитку освіти та рівня розвитку бізнесу відповідно з 46-ого місця на 44-е та з 86-ого місця на 85-е. Продовження позитивних зрушень, на нашу думку, безпосередньо пов'язано з активізацією інноваційної діяльності українських суб'єктів господарювання.

Сучасний економічний розвиток характеризується провідним значенням науково-технічного прогресу й інтелектуалізацією основних факторів виробництва. У розвинених країнах світу питома вага нових знань, що знаходять відображення у впроваджуваних

технологіях, обладнанні, освіті персоналу, організації виробництва, складає від 80% до 95% ВВП. При цьому у майбутньому найімовірніше збережеться тенденція, яка визначає інноваційну діяльність ключовим фактором успіху у ринковій конкуренції, головним засобом зростання ефективності виробництва та підвищення якості товарів і послуг.

Ми вважаємо, що конкурентоспроможність залежить від здатності підприємства швидко використовувати інновації, модернізуючи за їх рахунок своє функціонування. Утримання ж конкурентних переваг стає можливим завдяки постійній спрямованості на пошук, впровадження та реалізацію результатів інноваційної діяльності. Отже, фундаментальною основою конкурентних переваг в умовах нестабільності світової економіки виступає процес безперервного стимулювання й удосконалення, рушійною силою якого є інновації.

З огляду на важливість впливу інновацій на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, на нашу думку, доцільно виділити два укрупнених їх види: зростаючі інновації та радикальні інновації (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація інновацій за результатами впливу на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання

Виходячи з вище сказаного, інновації по відношенню до конкурентоспроможності підприємства являють собою науково-технічні, техніко-технологічні, соціально-економічні й організаційно-адміністративні зміни у господарській діяльності суб'єкта господарювання, які, на відміну від існуючої практики, спрямовані на удосконалення виробничих процесів з метою забезпечення стійкої позиції на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках. Зважаючи на безперервний стимулюючий вплив інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства, зазначимо, що активні інноваційні процеси забезпечують оптимізацію організаційних форм взаємодії, сприяють розвитку інфраструктури та виступають базисом формування ефективних стимулятивних механізмів до забезпечення подальшого функціонування підприємства на конкурентних ринках різних рівнів.

При цьому слід відмітити, що не всі інновації спрямовані на удосконалення виробничих процесів. Певні з них за своїм змістом з самого початку розглядаються як безпосередні вже сформовані конкурентні переваги. Вони дають змогу зайняти визначену ринкову нішу чи захопити сегмент споживачів, які раніше були недоступні як продуценту інновацій,

так і конкурентам. Неспроможність конкурентів своєчасно відреагувати на зміни забезпечить суб'єкту господарювання гарантований успіх, виводячи його [підприємство] на новий рівень оволодіння більш високою конкурентною позицією.

Однак, забезпечення очікуваного ефекту від впровадження інновацій потребує «правильності» управління, включаючи стратегічну перспективу. Саме за виконання поставленої умови інновація матиме позитивне відображення на конкурентоспроможності підприємства (рис. 2).

Таким чином, інноваційна діяльність та конкурентоспроможність підприємства пов'язані прямою залежністю. Інновації, на нашу думку, виступають першочерговим шляхом до забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, ефект від наслідків їх впровадження можна умовно розділити на внутрішній та зовнішній. Внутрішній ефект, в першу чергу, забезпечує підвищення фінансових результатів діяльності підприємства: скорочення витрат, підвищення прибутку тощо. У свою чергу, зовнішній ефект сприяє підвищенню лояльності клієнтів і покращенню іміджу підприємства, забезпечує зростання інвестицій, вихід на нові ринки тощо.

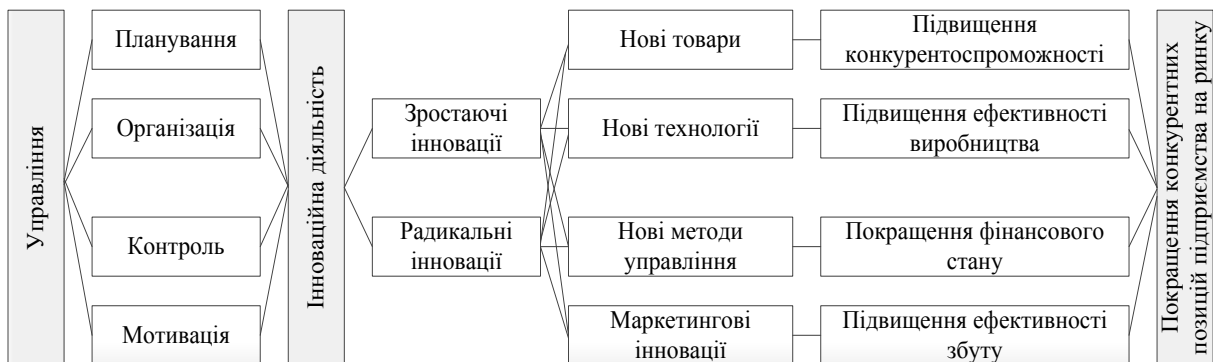

Рис. 2. Взаємозв'язок інноваційної діяльності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання

Саме тому відзначимо, що у конкурентній боротьбі забезпечується «виживаємість» суб'єктів господарювання інноваційною діяльністю. Конкуренція й

інноваційна діяльність є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими один одного:

- конкуренція виступає головним фактором сприйнятності підприємств до технологічних нововведень;

- конкуренція змушує суб'єкта господарювання постійно шукати (і не тільки шукати, а й знаходити) нові види продуктів і послуг, які не тільки потрібні споживачам, а й здатні задовольнити їх найвибагливіші вимоги;

- конкуренція стимулює підприємства до освоєння продукції високої якості з цінами ринку (не підвищуючи ціну продукції, а забезпечуючи скорочення витрат) з метою утримання ринкової позиції та споживачів;

- конкуренція сприяє використанню найбільш ефективних раціонально-обґрунтованих способів виробництва;

- конкуренція змушує підприємства оперативно реагувати на зміну бажань і вимог споживачів;

- конкуренція забезпечує високий рівень доходу для тих суб'єктів господарювання, які стабільно, упорно та продуктивно функціонують.

На нашу думку, це забезпечує високий інтерес до інновацій з боку підприємств у наш час: саме інновації спроможні забезпечити значний ефект у конкурентній боротьбі. При чому ефективність інноваційної діяльності у декілька разів перевищує ефективність інших заходів з оптимізації функціонування підприємства. І тому на практиці суб'єкти господарювання, які є продуцентами і/або «впровадниками» інновацій, розвиваються більш швидкими темпами у порівнянні з конкурентами та здатні на протязі тривалого періоду не втрачати позицій лідера на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Застосування інновацій у

власній діяльності дозволить українським підприємствам не тільки налагодити внутрішні виробничі, організаційні й адміністративні процеси за рахунок використання прогресивних технологій, але й сприятиме підвищенню рівня їх конкурентоспроможності й утриманню стійких конкурентних позицій у часовому просторі. Суб'єкт господарювання у змозі утримувати інноваційні конкурентні переваги лише тоді, доки зберігається їх конфіденційність, адже практично будь-які досягнення можна повторити чи копіювати. Отже, інноваційна діяльність не знає зупинки та кінця.

Розуміючи зростаючу значущість інновацій в контексті підвищення конкурентоспроможності підприємства, суб'єкти господарювання формують стратегічну поведінку на основі інноваційного підходу, де головною метою виступає освоєння нових технологій та виробництво нових товарів і послуг. Саме вони [підприємства] мають можливість досягти лідируючих позицій на ринку, зберегти високі темпи розвитку, знизити витрати та підвищити рівень прибутку, тим самим забезпечуючи умови для довгострокового функціонування на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Панченко С.В. Управління бізнесом [Текст]: підручник / С.В. Панченко, В.Л. Дикань, І.В. Воловельська та ін.; за заг. ред. В.Л. Диканя. – Харків: УкрДУЗТ, 2017. – 288 с.

2 Дикань В.Л. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств [Текст]: підруч. / В.Л. Дикань, Ю.Т. Боровик, О.М. Полякова, Ю.М. Уткіна. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – 421 с.

3 Панченко С.В. Підприємництво [Текст]: підручник / С.В. Панченко, В.Л. Дикань, О.В. Шраменко, О.М. Полякова, Ю.М. Уткіна. – Х.: УкрДУЗТ, 2016. – Ч.1. Теоретичні

основи організації підприємницької діяльності. – 241 с.

4 Панченко С.В. Підприємництво [Текст]: підручник / С.В. Панченко, В.Л. Дикань, О.В. Шраменко, О.М. Полякова, Ю.М. Уткіна. – Х.: УкрДУЗТ, 2016. – Ч.2. Реалізація підприємницької діяльності у сучасних ринкових умовах. – 241 с.

5 Суворов А. И. Понятие конкурентоспособности предприятия [Электронный ресурс] / А. И. Суворов, Б. Ф. Фомин. – Режим доступа: http://www.big.spb.ru/publications/other/strategy/competitive_ability_of_company.shtml

6 Теребух А.А. Інноваційний імператив економічного розвитку [Електронний ресурс] / А.А. Теребух // Ефективна економіка: електронний журнал. – 2015. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4483>

7 Полозова Т.В. Інноваційна діяльність підприємства та економічні сутність інноваційного процесу [Електронний ресурс] / Т.В. Полозова, Д.Ю. Кривцун // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – №12. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/26.pdf>

8 Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Ю.М. Мануйлович // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – №4 – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_4_274_282.pdf

9 Козловський Є.А. Конкурентоспроможність продукції підприємства через призму глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Є.А. Козловський // Молодий вчений. – 2017. – №10(50). – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/208.pdf>

REFERENCES

1 Panchenko S.V., Dy`kan` V.L., Volovel`s`ka I.V. ta in. (2017) *Upravlinnya biznesom* [Business management]. Xarkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)

2 Dy`kan` V.L., Borovy`k Yu.T., Polyakova O.M., Utkina Yu.M. (2011) *Zabezpechennya konkurentospromozhnosti pidpry`emstv* [Ensuring the competitiveness of enterprises]. UkrDAZT. (in Ukrainian)

3 Panchenko S.V., Dy`kan` V.L., Shramenko O.V., Polyakova O.M., Utkina Yu.M. (2016) *Teorety`chni osnovy` organizaciyi pidpry`emny`cz`koyi diyal`nosti* [Theoretical bases of the organization of business activity]. *Pidpry`emny`czstvo* [Business]. Xarkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)

4 Panchenko S.V., Dy`kan` V.L., Shramenko O.V., Polyakova O.M., Utkina Yu.M. (2016) *Realizaciya pidpry`emny`cz`koyi diyal`nosti u suchasny`x ry`nkovy`x umovax* [Implementation of entrepreneurial activity in modern market conditions]. *Pidpry`emny`czstvo* [Business]. Xarkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)

5 Suvorov A. I., Fomin B. F. (2010) *Ponyatie konkurentospobnosti predpriyatiya* [The concept of enterprise competitiveness] (electronic publication). Available at: http://www.big.spb.ru/publications/other/strategy/competitive_ability_of_company.shtml (accessed 10 January 2020).

6 Terebukh, A. A. (2015) *Innovatsiinyi imperatyv ekonomichnoho rozvytku* [The innovation imperative for economic development]. *Efektivna ekonomika: elektronnyi zhurnal* [Effective economy: an electronic journal], no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4483> (accessed 20 January 2020).

7 Polozova T. V., Kryvtsun D. Yu. (2015) *Innovatsiina diialnist pidpryemstva ta ekonomichni sutnist innovatsiinoho protsesu* [Innovative activity of the enterprise and

economic essence of the innovation process]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International humanitarian University], no. 11. Available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/26.pdf> (accessed 15 January 2020).

8 Manuilovych Yu. M. (2013) Doslidzhennia sutnosti ta traktuvannia poniattia konkurentospromozhnist pidpriemstva [Research of the essence and interpretation of the concept of enterprise competitiveness]. *Marketynh i menedzhment*

innovatsii [Marketing and innovation management], no. 4. Available at: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_4_274_282.pdf (accessed 25 January 2020).

9 Kozlovskiy Ye. A. (2017) Konkurentospromozhnist produktsii pidpriemstva cherez pryzmu hlobalnoi konkurentospromozhnosti [Competitiveness of the company's products through the prism of global competitiveness]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], no. 10(50). Available at: <http://molodyvchenyi.in.ua/files/journal/2017/10/208.pdf> (accessed 23 January 2020).

УДК 330.341.1:656.2

ІННОВАЦІЇ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Юсупова Т. М., ст. викладач,
Гонтар Н. О., аспірант (УкрДУЗТ)*

У статті досліджено стратегію розвитку АТ «Укрзалізниця», визначено ключові напрямки розвитку. В основі розвитку та модернізації АТ «Укрзалізниця» лежить стратегічно орієнтована ефективна інноваційна діяльність. Визначено, що нововведення повинні бути направлені на зростання кількості задоволених споживачів. Досліджено існуючі форми трансформації. Визначено основні напрямки інноваційної трансформації АТ «Укрзалізниця».

Ключові слова: інновації, інноваційна трансформація, модернізація, підприємства залізничного транспорту, стратегія розвитку.

ИННОВАЦИИ В СТРАТЕГИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ПРЕДПРИЯТИЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

*Юсупова Т. М., ст. преподаватель,
Гонтар Н. А., аспирант (УкрДУЗТ)*

В статье исследована стратегия развития АО «Укрзалізниця», определены ключевые направления развития. В основе развития и модернизации АО «Укрзалізниця» лежит стратегически ориентированная эффективная инновационная деятельность. Определено, что нововведения должны быть направлены на рост числа довольных потребителей. Исследованы существующие формы трансформации. Определены основные направления инновационной трансформации АО «Укрзалізниця».

© Юсупова Т.М.,
Гонтар Н.О.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020